THE ISRAELITE PRESS
The only Jewish Newspaper of Western Canada.
דאָס אידישע וואָרט
Office and Place of Business: New Israelite Press Bldg., 165 Selkirk Ave. East
Published daily except Saturday and Sunday
ENTERED AS SECOND-CLASS MAIL MATTER AT OTTAWA
Subscription: $6.00 per year.
Est. 1910 Phones: 55 409—52 213
Winnipeg Manitoba

דער אימיגראנט איז שולדיק

די אמאליקע צארישע רעגירונג אין רוסלאנד, פונקט ווי די היינטיקע אמטיקעסטיגע רעגירונגען אין מזרח אייראפע, האט זייער נייטיק געוואַרפט האבן די אידן. זיי זיינען געווען איר בלוטיגער. וועלכע צרות האבן ניט פאסירט אין לאנד וואס וואלטן געקאנט אריסרופן די אומצופרידנהייט פון דער באפעלקערונג, האט מען געקאנט אויסקערן אויף די אידן. א מפלה אויפ'ן שלאכטפעלד, א קריזיס אין לאנד, דאס פאלק לעבט אין אימיקייט אין אומווייסנהייט, — אין אלץ זיינען די אידן געווען שולדיק.

ביי אונז אין קאנאדע, פונקט ווי ביי אינזער שכנה צו דרום, איז דער אימיגראנט דער שעיר-לעזעזאל פאר אלע צרות און אומגליקן וואס פאסירן אין לאנד, — איבערהויפט פאר דער זייער אויפפאנדיקער פאר אזא רייכן לאנד קראנקהייט. — דער ארבעטסלאזיקייט. אין אזוי ווי אונזערע ארבעטער פירער אליין, אנשטאט צו גריבלען זיך אין די אמת'ע אורזאכן פון דער ארבעטסלאזיקייט, זיינען צופרידן צו ווארפן פאר איר די שולד אויף די אימיגראנטן, — זיינען אונזערע רעגירונגען, פעדעראלע אדער פראווינציעלע, זייער צופרידן צו טאן זיי די געפעליקייט און "אריסהעלפן" זיי, באשריינ-קענדיק אלץ מער און מער די איינוואנדערונג . . .

אין סאסקאטשעוואן, ווי אין אנדערע טיילן פון קאנאדע, הערשט דעם ווינטער אן ארבעטסלאזיקייט, וואס איז העכער פונ'ם דורכשניט פאר די געוויינלאכע ווינטערדיקע חדשים. ווי א רעגירונגס צענזוס אין מיטן ווינ-טער האט געצייגט, זיינען דאן אין דער פראווינץ 6,610 מענשן געווען ארבעטסלאז, — און מיר נעמען אן, אז פאר אזא אינדוסטריעל שוואך אנטוויקל-טער פראווינץ ווי סאסקאטשעוואן איז דאס א באדייטנדיקע צאל.

וואס זשע איז שולדיק אין דער דאזיקער ארבעטסלאזיקייט? ווענן דעם האט די טעג אין סאסקאטשעוואנער פראווינציעלן פארלאמענט גע-רעדט דזש. א. מערקלי, מיניסטער פון איינבאנען, ארבעט און אינדוסטריי-עס, און ווי איינע פון די ערשטע סבות פון דער דערמאנט די אימיגראציע.

נאטירלאך, האט ער ניט דערמאנט צום שלעכטן די בריטישע אימי-גראציע, אפילו ניט די צפון אייראפייאישע, די נארדישע, הייסט עס. יענע, קומט עס אויס, באווירקט ניט דעם ארבעטס מארק . . . וואס בר האט יא דערציילט איז, אז פאר די לעצטע דריי יאר צייט זיינען קיין סאסקאטשעוואן אריינגעקומען פופציק טויזנט אימיגראנטן פון צענטראלער אייראפע, — וואס איז איינע פון די ערשטע סבות פון דער הערשנדיקער ארבעטסלאזיקייט אין לאנד . . .

נאטירלאך, זיינען דא נאך אנדערע סבות פאר דער ארבעטסלאזיקייט, און דער מיניסטער פארזעט זיי אויך נים. דאס יאר האט מערב קאנאדע גע-האט א שלעכטע גערעטעניש. די מאשיניזירונג פון פארמעריי פאר די לעצטע יארן האט אויך אריסגעשטויסן א צאל ארבעטער פון זייערע פאזיציעס. אזוי האט דער "קאמבין" אליין בארויבט אין דער פראווינץ צווי-אין-צוואנציק טויזנט ארבעטער פון הארבסט באשעפטיקונג. דער מיניסטער גיט עס צו.

ווען מיר זאלן זיך ווייטער אביסל גריבלען אין דעם ענין, וואלטן מיר אפשר געקאנט נאך אויסגעפינען, אז די ווינטערדיקע ארבעטסלאזיקייט אין א קלענערער אדער אין א גרעסערער מאס איז ביי אונז, ווי אין אן אגריקולטו-רלן לאנד און מיט זייער א הארבן ווינטער, אן אומפארמיידלאכע זאך יעדן ווינטער.

מיר וואלטן ווייטער געקאנט צוגעבן דעם פאקט, וואס איז פאר קיינעם קיין סוד ניט, אז מיר מאכן איצט דורך א שווערן פינאנציעלן קריזיס סיי אין אמעריקע, און סיי אין אייראפע, — א קריזיס, וואס האט לחלוטין ניט צו טאן אויף וועלכן ס'איז אופן מיט דער אימיגראציע פראגע; און אז א דאנק דעם דאזיקן קריזיס הערשט א גרויסע ארבעטסלאזיקייט כמעט אין אלע לענדער.

אינ'ם ליכט פון אט די אלע דערקלערונגען איז עס בלויז אן אנגענעמע איבעררעשונג, וואס אין סאסקאטשעוואן איז די ארבעטסלאזיקייט אזוי קליין, — פאקטיש ניט פיל העכער, ווי די דורכשניטלאכע ארבעטסלאזיקייט וואס איז דא יעדן ווינטער, אפילו אונטער די בעסטע אומשטענדן.

די שייכות פון דער צענטראל אייראפייאישער אימיגראציע צו דער ארבעטסלאזיקייט ווערט דא נאך מער פארטונקלט, ווען מען צעטיילט די 6,610 פארלעגיסטרירטע ארבעטסלאזע אין צוויי באזונדערע קאטעגאריעס, — קאנאדער און בריטישע פון איין זייט, און אייראפייאישע פון דער צווייטער טעג. — ווי מר. מערקלי האט געטאן. עס ווייזט זיך ארויס, אז די ערשטע קאטעגאריע האט פארלעגיסטרירט 2,397 און די צווייטע — 4,213 ארבעטסלאזע.

ווען מען זאל פון די לעצטע אראפרעכענען נאך א געוויסע צאל פאר די "נארדיקס" וואס זיינען אין איר איינגעשלאסן, קאנען מיר שוין זעען, וויפל פון אט די ניט-געוואונשענע פופציק טויזנט צענטראל-אייראפייאישע אימי-גראנטן האבן פארגרעסערט די ארבעטסלאזיקייט! פון די דאזיקע 50 טויזנט האבן 46 — 47 טויזנט איינגעאָרדנט זיך, און בלויז א דריי — פיר טויזנט זיינען, אונטער'ן דרוק פון אט די אלע אומגינסטיקע באדינגונגען, פארבליבן אן ארבעט!

מיר קאנען מיט זיכערקייט זאגן, אז די ארבעטסלאזיקייט וואלט אין סאסקאטשעוואן א האר ניט געווען קלענער, ווען אט די פופציק טויזנט אי-מיגראנטן וואלטן ניט באזעצט זיך אין דער פראווינץ פאר די לעצטע דריי יאר, גיכער, גלויבן מיר, וואלט זי געווען נאך ערגער, ווייל אט די פופציק טויזנט פראדוצירער און געברויכער פון פראדוקטן און שאפער פון ארבעטס מעגלאכקייטן וואלטן געפעלט.

אבער דאך זאגט אונז דאס הארץ, אז פון אלע סבות פאר דער אר-בעטסלאזיקייט וואס דער סאסקאטשעוואנער מיניסטער האט אויסגערעכנט און ניט אויסגערעכנט, וועט די שטארקסטע ווירקונג האבן דער אימיגרא-ציע ארגומענט. דאס איז דאך דער לייכטסטער צו פארשטיין און דאס גרינג-סטע פראבלעם צו לייזן. געמאכט נייע אימיגראציע באשרייבונגען, און פאר-טיק. קיינער, אויסער די אימיגראנטן אליין, וועט דאך שטארק ניט אויסזעצן קעגן דעם, און וואס פאר א וואג האבן די אימיגראנטן מען זאל זיך דארפן רעכענען מיט זיי?

עס איז זייער לייכט איינצושמועסן די פאר טויזנט קאנאדער און בריי-טישע ארבעטסלאזע, אז די "אויסלענדער" רייסן ארויס דעם ביסן ברויט פון זייערע מיילער מיט זייער קאנקורענץ און מיט זייער נידעריקן לעבן שטיי-גער. עפעס האט די רעגירונג געקאנט טאן קעגן דעם נידעריקן לעבנס-שטיי-גער, דורך מינימום-שכירות געזעצן; עפעס האט זי געקאנט טאן קעגן דעם מאשיניזירונג פראצעס וואס שטויסט ארויס ארבעטער. דורך געזעצן וועגן קירצערע ארבעטס שטונדן.

אבער צוליב וואס זאל זי קריכן אויף די גלאטע זייטן. ווען די ארבע-טער אליין לאזן זיך פארווייזן מיט דער "אימיגראנטן געפאר?"

ניין. די אימיגראציע טאר מען ניט אפשטעלן אינגאנצן. מען מוז דא די אימיגראנטן זייער נויטיק האבן . . .

דער קאמף וואס די אידישע געזעלשאפט אין ארגענטינע פירט קעגן די פרויענהענדלער

(א בריוו פון בוענאס איירעס)

פון ל. זאקצמאן

דער קאמף קעגן פרויען־האנדל אין ארגענטינע איז נ׳ טקיין היינטיקער, ניט קיין איצטיקער. פארקערט, עס זעט אויס ווי מיט דעם אויפנאנג פון א גרויס, פאר־צווייגט געזעלשאפטלאך לעבן סיי אין דער הויפט־שטאט —בוענאס איי־רעס, און סיי איבער'ן גאנצן לאנד — אר־גענטינע. האט זיך אט דער פיינטלאכער "פראבלעם" — דער קאמף "טמאים" אפ־גערוקט אין א זייט.

אין דער אמת'ן אבער ווערט דער קאמף ניט אפגעקילט. אזוי לאנג ווי עס עק־זיסטירט זיך אלץ די "צרה" — די ספע־ציעלע זיך־אמערי קאנע פלאג — דער פרויען האנדל.

אמת, עס איז ניט קיין אידישע פראג־גע, עס איז גיכער א מכות המדינה, די אלגעמיינע געזעלשאפט דארף אויך מיט מוז עס אויפנעמען דעם קאמף. די אלגעמיינע געזעלשאפט איז אבער גלייכגילטיק צו דעם ענין, און בלויז נאך מיט עטלאכע אנגענומענע געזעצן אין פארלאמענט איז מען יוצא געווען מיט דעם.

פאר די אידישע איינוואוינער איז עס ווייטאגלאך, וואס א היבשער פראצענט פון דעם "מסחר" ליגט אין אידישע הענט, און נאך ערגער איז, וואס די קרבנות פון דעם האנדל זיינען אידישע. אידישע, אומ־באשיצטע יונגע מיידלאך, געטריבן פון ניט אין די אלטע הייזער, ניט דער־פארן און נאיוו לאזן זיי זיך לייכט פאנ־גען אין די נעצן פון די אפגרונטן, אין די ווייסטסטע תחומ'ען פון שאנד, איז עס דערביבער טאקע אן ענין פאר דער אידי־שער געזעלשאפט ניט ערגער ווי יעדע אנדערע פארט פון הילף.

אמאל, מיט יארן צורק, איז אט די־פראגע אין ארגעטינע געווען א כמעט אידישע "נאציאנאלע פראגע". עס האט זיך געהאנדלט אין פארטייליכן דעם אי־דישן כבוד און נאמען אין די אויגן פון די איינוואוינער. עס האט געמוזט אויפ־געקלערט ווערן פאר דעם ארגעטינער, אז "יענע" אידן האבן ניט קיין שייכות מיט די, וואס זיינען געקומען זיך באזעצן און לעבן פון ערלאכער, און שווערער ארבעט, סיי אין דער קאלאניע ביים אקערבויערי־אן סיי אין שטאט אין וואראשטאט. אין כדי דאס צו באווייזן האט מען גע־מוזט "אקטיוו" ארבעטן, מיט שטעקענעם פון אייזנס פארגאנס די פרויען הענדלער פון דער אידישער נאס, אויסוואַרצלען זיי פון די אינסטיטוציעס וואו זיי האבן זיך אריינגערוקט, אָפּזונדערן זיך פון זיי — סיי ביים לעבן אין סיי נאכ'ן טויט. א באזונדערן בית־עולם און באזונדערע פאראיינען.

אפילו איבער די טירן פון דעם אי־דישן טעאטער היינען אויסשריפטן אז "פאר טמאים איז דער אריינגאנג פאר־באטן".

דער קאמף איז גענאנגען ניט נאר די־רעקט מיט זיי, נאר אויך קעגן די, וואס זיינען געשטאנען אין צופעליקע האנדלס פארבינדונגען מיט דער "מחנה". מען האט געצוואונגען אירן אז זיי זאלן זיך טען אפזאגן צו קויפן אדער פארקויפן "חברה לייט" ווי זיי ווערן גערופן אין ארגעטינע.

אויף דעם געביט איז א סך דערגרייכט געווארן. מאראליש איז דער זיג א גע־זיכערטער, אבער פאקטיש, האט זיך די לאנג ניט געענדערט. די פרויען הענד־לער פירן אן זייער טעטיקייט אין א גאנץ ברייטערן מאסשטאב. זיי האבן גענוג דערפארונג, געלט און מיטלען אז זיי זאל־לען זייער ארבעט אנפירן אויף א גרויסן מאסשטאב. אינערלאך אריינדרינגען אין זייערע רייען און זיי צוברעכן דאס אידישע געזעלשאפט קיין כח און קיין מעגלאכקייט ניט.

פון דעסטוועגן, האבן די פרויען הענד־לער צו שמעקן "פולווער" פון דער אי־דישער געזעלשאפט, וועלכע פארפאלגט זיי דאך, וועלכע ווארנט, וועקט און רופט שיצט אן באשירמט אידישע מיידלאך פון זייערע נעגל. צווינג דער פאליציי זי זאל זיין אקטיוו, אדער אמווייניקסטנס דער הערן קרבן. באפרייט זיי וועדן, אויב שוין ניט אז דער שולדיקער זאל באשטראפט ווערן.

ס'איז אינטערעסאנט, וואס מיט דער דאזיקער "ארבעט" פארעמעט זיך א פרויען ארגאניזאציע פון עננגלאנד.

אין לאנדאן איז פאראן א צענטראלע פרויען ארגאניזאציע אונטער דעם נאמען "עזרת נשים". די אויפגאבע פון דער דא־זיקער ארגאניזאציע איז צו האבן אן אויג דורך אירע אגענטן אין די פארשיי־דענע פארט שטעט, וואו עס פארן דורך אידישע פרויען אימיגראנטקעס, אן זיי זיינען אונטערגעוואָרפן פארשיידענע גע־פארן פון פארנארט צו ווערן פון די פאר־שוינען וואס לויערן געוויינלאך אויף אזעל כע געלעגענהייטן.

די דאזיקע געזעלשאפט האט אויך אן אפטיילונג אין בוענאס איירעס. די בוע־נאס איירעס אפטיילונג איז אפשר די גרעסטע אין דער אקטיווסטע פון אלע, אז אין איר טעטיקייט שטייגט זי זיכער ארי־בער אין דער ארבעט פון דער עזעגראלע.

די ארגעטינער אפטיילונג פון עזרת נשים שטייט אין דירעקטער פארבינדונג מיט די אימיגראנטן שוץ־פאראיינען אין בראזיל, און אין אורגוואיי, זי האט אויסגעקעפעפט פאר זיך גרויס אנערקענונג אין די רעגירונגס קרייזן און אין די קריי־זען פון דער העכערער ארגעטינער געזעל־שאפט. אויף וויפיל די פאליציי ווייזט נים ארויס קיין גרויס חשק צו באקעמפן די פרויען הענדלער צוליב פשוט'ע טע־מים, צווינגט דאך אבער די עזרת נשים, אז זי זאל זיך פארזיכטיג אין דיר פאלן ווי זי דארף האבן פאליציאישע שוץ און מיטלען.

די "עזרת נשים", פארלאזט זיך אבער ניט אויף דער פאליציי, און ווארט ניט אויף דער פאליציאישער האט געלעגענהייט אויספארשונג. אין ארבעט מיט דעטעקטיוו־מיטלען, אין אן אויפגעשטעלטן אר־בעט. דרייגנט אריין אין די פארווארפנ־סטע נעצן פון יענע באנדעס. אירע אגענ־טן זיינען אין אלע פארטן פון דער "שחרה" אין בוענאס איירעס אין אלע פון די "עזרת נשים" פון דער רעקארד פון די פרויען הענדלער באנדעס. אויף איר רעקארד האט די "עזרת נשים" צו פאר־צייכענען פילע, פילע פאלן פון באציי־טענס ארויסראטעווען נאר וואס אריינגע־פאלענע יונגע מיידלאך אין די נעסטן פון פרויען הענדלער. אפטמאל געלינגט עס איר בכלל צו באשיצן די יונגע אומדער־פארענע פרויען, וואס קומען אהער אין לאנד צו די צוגעוואנטע גאלדענע גליקן, און נאר א ראנק דאס באציינטנס אונטער־קומען פון דער "עזרת נשים" ווערט דער קרבן געווען נאך פון פארט אונטער איר אויפזיכט.

די "עזרת נשים" פירט ניט איר ארבעט מיט רעש אז ליארם, זי טוט עס צוליב פארשטענדלאכע טעמים. איר ארבעט איז א געהיימע, אן אנגעשטריינגנטע און א באהאלטענע. עס טארן קיין סודות ניט ארויסגעטראגן ווערן, ווייל דאן, וועלן זיך די פרויען הענדלער באנדעס דערוויסן און די ארבעט וועט זיין א געשטערטע.

לעצטנס, איז פאר א פארטרוילאכער פארזאמלונג פון פרעס פארשטייער, גע־זעלשאפטלאכע טוער, אפגעגעבן געווארן א באריכט אין בוענאס איירעס, וועגן דער אפגעטאנענער ארבעט פון די עזרת נשים אין דעם משך פון יאר 1929, און די טרוקענע פאקטן האבן ממש ארויסגערופן גרויס חידוש ביי די אנוועזנדע. נאכדעם איז מען האט זיך מיט דאקומענטן דער־וואוסט אין דער גרויסער קאלאסאלער ארבעט פון דער פרויען הילפס ארגאניזא־ציע.

עס איז געווען דער פאקט, וואס די פארשטייער פון די "עזרת נשים" וואס האבן אנב פאליציאישע מאכט צו ארעס־טירן פארדעכטיקטע, האבן באווכט 260 שיפן, וואס זיינען אנגעקומען קיין בר־ענאס איירעס. דאס באווכן די שיפן איי־דער זיי שווימען אפ צו די בוענאס איי־רעסער בריגן אין איינע פון די שווערס־טע אויפגאבן. די "עזרת נשים" האט אירע אגענטן נאך אין מאנטעווידעא, די הויפט שטאט פון אורגוואי, און איידער די שיף דערנעענטערט זיך נאך אין בר־ענאס איירעסער פארט, האט שוין דער אגענט אייפ'ן אויג אלע יונגע אידישע אימיגראנטקעס. ער געפינט שוין אויס ווער צו וועמען פון פארט. און צו איז ניט קיין געפאר די מיידל אליין אפצולאזן אויף די אדרעסן וואס זיי האבן, און צי פארט זי טאקע צו קרובים, און די פאפיר זיינען אויסגעשטעלט, און צי די "קרובים" זיי־נען ניט די באנדע פון פרויען הענדלער, וועל־כע אקבעטן אין איירפאע און שיקן אי־בער די "סחורה".

עס איז נאר גענוג צו דערמאנען וואס אויף די 260 שיפן, איז געגעבן געווארן עבר הירדן. ער איז דער שאופער פון לאסט־אויטאבוס וואס בריינגט די פיש פון פארט ביז די "סקלאדעס אריין אין תל־אביב. פאר זיין קוק ציטערן אלע אראַ־בישע לאנדזעס ביים פארט. ווי זיי אליין דריהן זיך אויס, איז זיין פויסט שווער און הארט ווי שטאל, פלינק איז ער ווי א קאץ, רייטן קאן ער ווי א שד, און שיסן שיסט ער אין א פויגל אין זיין העכסטן פלי . . .

די אראבישע באפעלקערונג האט אויך איר'ן א פארשטייער ביי ראזענגארטן. דאס איז דער שיפל־פירער אברהל מוחא־מער. זיין ארבעט איז אפצופירן מיט דעם קליינעם שיפל די פיש־קאסטנס פון דער גרויסער שיף ביז צו דעם ברעג און העלפן זיי צו פארלאדן צום טשערקעסישן "גר־צדק" אין דעם לאסט־אויטאמאביל. ה׳ ראזענגארט האט די דאזיקע ארבעט אי־בערגענעבן צו אן אראבער, ווייל אזוי האט אים געראטן די רעגירונג. דער פאר פון די קליינע שיפלאך איז אין דעם יפו׳־ער פארט פון דורות לאנג באוועגט דורך אן אראבישער קאמפאניע. און עס איז געווארן פאליטיש און טאקטיש אז א טאבטער פון אן אנגעזעענעם ספר׳דישן אידן אין חיפה. אויף דער שיף איז ער א קובער אין דיר פיש־סארטי־רער. און ווען דער ס׳איז פארטרויערט קומט אויף דער סקיפער צו פארטרעטן אים אויף עטלאכע שטונדן אין זיין ׳בור־קע׳ אויבן ביים סטער, וואס ער דערפילט נאנץ מייסטערהאפט.

און נאך א צווייטער "גר־צדק" געפינט זיך אויף דער שיף פון ה׳ ראזענגארט. דאס איז דער געוועזענער טשערקעס פון עבר הירדן. ער איז דער שאופער פון לאסט־אויטאבוס וואס בריינגט די פיש פון פארט ביז די "סקלאדעס אריין אין תל־אביב. פאר זיין קוק ציטערן אלע אראַ־בישע לאנדזעס ביים פארט. ווי זיי אליין דריהן זיך אויס, איז זיין פויסט שווער און הארט ווי שטאל, פלינק איז ער ווי א קאץ, רייטן קאן ער ווי א שד, און שיסן שיסט ער אין א פויגל אין זיין העכסטן פלי . . .

די אראבישע באפעלקערונג האט אויך איר'ן א פארשטייער ביי ראזענגארטן. דאס איז דער שיפל־פירער אברהל מוחא־מער. זיין ארבעט איז אפצופירן מיט דעם קליינעם שיפל די פיש־קאסטנס פון דער גרויסער שיף ביז צו דעם ברעג און העלפן זיי צו פארלאדן צום טשערקעסישן "גר־צדק" אין דעם לאסט־אויטאמאביל. ה׳ ראזענגארט האט די דאזיקע ארבעט אי־בערגענעבן צו אן אראבער, ווייל אזוי האט אים געראטן די רעגירונג. דער פאר פון די קליינע שיפלאך איז אין דעם יפו׳־ער פארט פון דורות לאנג באוועגט דורך אן אראבישער קאמפאניע. און עס איז געווארן פאליטיש און טאקטיש אז ראזענגארט זאל זיין אויך איבערגע־נעבן און טריי צו די אראבער און ניט אפנעמען זייער טראדיציאנעלע מלאכה.

דערפאר איז דו רויכער פארבריק ביי אים א ריין אידישע. אין דער רויכער פארבריק ווערן אויסגעפערטיקט שפראנען און סארדינען אויף "שמן זית" (אויליבירט ביימל). ווייטער גייט ביי אים א סעריע פון פיש גערויכערטע מיט פיש גערינבענע אין קאנסערוון, און סארדינען מארינירט אין עסיק, און ביי דעם באשעפטיקט אכט ארבעטער לויטער אידן. און חוץ דעם אויסמאטעדיקע ארבעט. א חוץ דעם אייביקן טרייסלען זיך אויף דער שיף, מיט דער אומפארמיידלאכער ים קרענק און פיל אנדערע שווערקייטן קומט יר יונגען אוים צו ליידן פון ניט געהעריקער צוגע־רייטקייט. און נראד איז דו בעסטע צייט פאר דעם פיש־פאנג נראד אום ווינטער גראט דאן ווען עס זיינען פאראן די גרויר־זאמסטע ווינטן און שטורעמס, — גראד דאן ווען עס ברענט זיך די זיגל־ביימער און ווען די גאנצע שיף קרעכצט יאמער־לאך צום טאקט פון דער שיף־מאשין און דער שטענדיקער ווינט רייסט און שניידט מיט נאסע רענס פאסן.

א קליינע גרופע אידישע פישער האט ה׳ ראזענגארט דערציינט אין ארץ־ישראל. איינציקע זיינען געקומען אן האבן זיך אויסגעלערנט און זיינען צוריק אוועק צו דעם פעלד אדער צו דער שטאטיקער אר־בעט. אנדערע ווידער, מער די דויערהאפ־טיקע זיינען יא געבליבן. עס איז אום אבער ביז אהער אלץ ניט געלונגען צוק נויפשטעלן א גוטע מאטראסן בריגאדע. דער סקיפער (קאפיטאן) פון דער שיף איז זיין נאמען. דער מאשיניסט דעמען מיכאאיל פעטראוויטש דעמיטריאוו, א געוועזענער צארישער אפיצער. אין נאך איין פאנעע איז דארט פאראן, אי־וואן אנטאנאוו, אדער ווי מען רופט אים אויף דער שיף פשוט "וואנקא". דער דא־זיקער וואנקא איז א געוועזענער מאט־ראס פון דער וואלגא. האט זיך א צייט לאנג געוואלגערט אין קאנסטאנטינאפאל ביז א גליקלאכער שטערן האט פאר אים אויסגעשיינט אין ארץ־ישראל אויף דער אידישער שיף. ה׳ ראזענגארט איז אין זיינע אויגן א צווייטער "צאר־באטיוש־קא" און פאר אים וואלט ער געלאפן אפי־לו אין פייער אריין. פרייטאג ווערט ער טיילמאל טרעפט זיך אז ער כאפט א־איבעריק גלעזל. דערזעט עס פונקט א תל אביב׳ער שור׳ (פאליציאנט) אים גיין, ניט אן קיין חכמות און ער נעמט זיך צו דעם וואנקאנז און פירט אים אפ אין דער מש־טרה (פאליציי סטאנציע). וואנקא ווערט אבער באלד ארויסגעלאזט און ער צע־שרייט זיך אויף א קול: "מי ליודי ראס־טאווסקיע, ניע סמעט נאר אהעסטאוואט". (מיר זיינען מענשן פון ראסטאוו, ניט דערוואנז זאלט איר זיך אונז צו ארעס־טירען).

א וואוילער חברה־מאן איז אויך דער "גר־צדק" יצחק בן אברהם מזרחי. אין זיין אלטער היימאט אין נאווארעסיסק האט ער געהייסן אנדרעי פאלאו. עטלא־כע חדשים פאר דער קריג האט אים דער שער בחור קאן אייסהאלטן אזא שווערע בראכט אהער אין דער הייליקער פאלעס־טינע. ער אליין איז נאך דאן קוים אלט געווען צוועלף יאר. אז אזוי איז ער שוין דא פארבליבן. ער האט זיך ריינגעקליבן ערגעץ וואו אין גליל אין א אידישער קא־לאניע. שפעטער מיט עטלאכע יאר האט ער זיך מגייר געווען, און איצט איז ער א הייסער אידישער פאטריאט. דא ניט לאנג איז ער געווארן א חתן און זיין כלה איז א טאבטער פון אן אנגעזעענעם ספר׳דישן אידן אין חיפה. אויף דער שיף איז ער א קובער אין דיר פיש־סארטי־רער. און ווען דער ס׳איז פארטרויערט קומט אויף דער סקיפער צו פארטרעטן אים אויף עטלאכע שטונדן אין זיין ׳בור־קע׳ אויבן ביים סטער, וואס ער דערפילט נאנץ מייסטערהאפט.

און נאך א צווייטער "גר־צדק" געפינט זיך אויף דער שיף פון ה׳ ראזענגארט. דאס איז דער געוועזענער טשערקעס פון עבר הירדן. ער איז דער שאופער פון לאסט־אויטאבוס וואס בריינגט די פיש פון פארט ביז די "סקלאדעס אריין אין תל־אביב. פאר זיין קוק ציטערן אלע אראַ־בישע לאנדזעס ביים פארט. ווי זיי אליין דריהן זיך אויס, איז זיין פויסט שווער און הארט ווי שטאל, פלינק איז ער ווי א קאץ, רייטן קאן ער ווי א שד, און שיסן שיסט ער אין א פויגל אין זיין העכסטן פלי . . .

די אראבישע באפעלקערונג האט אויך איר'ן א פארשטייער ביי ראזענגארטן. דאס איז דער שיפל־פירער אברהל מוחא־מער. זיין ארבעט איז אפצופירן מיט דעם קליינעם שיפל די פיש־קאסטנס פון דער גרויסער שיף ביז צו דעם ברעג און העלפן זיי צו פארלאדן צום טשערקעסישן "גר־צדק" אין דעם לאסט־אויטאמאביל. ה׳ ראזענגארט האט די דאזיקע ארבעט אי־בערגענעבן צו אן אראבער, ווייל אזוי האט אים געראטן די רעגירונג. דער פאר פון די קליינע שיפלאך איז אין דעם יפו׳־ער פארט פון דורות לאנג באוועגט דורך אן אראבישער קאמפאניע. און עס איז געווארן פאליטיש און טאקטיש אז ראזענגארט זאל זיין אויך איבערגע־נעבן און טריי צו די אראבער און ניט אפנעמען זייער טראדיציאנעלע מלאכה.

דערפאר איז דו רויכער פארבריק ביי אים א ריין אידישע. אין דער רויכער פארבריק ווערן אויסגעפערטיקט שפראנען סארדינען אויף "שמן זית" (אויליבירט ביימל). ווייטער גייט ביי אים א סעריע פון פיש גערויכערטע מיט פיש גערינבענע אין קאנסערוון, און סארדינען מארינירט אין עסיק, און ביי דעם באשעפטיקט אכט ארבעטער לויטער אידן. און חוץ דעם

די פיש-פאנג אינדוסטריע אין ארץ ישראל

(אכצן שטונדן אויף ה׳ ראזענגארט׳ס פישער־שיף "התקוה")

פון י. ל. וואלמאן

מר. מאארוצי ראזענגארט איז איינער פון די מערקווירדיקסטע טיפן וואס ארץ ישראל פארמאגט. אליין איז ער געבארן און דערצויגן געווארן אין א האלב אסי־מיילירטער משפחה, אין וואַרשע. שפעטער איז ער אויסגעווען אפשר א האלבע וועלט וואו ער האט געראנדלט און רייזירט ביז עס האט אים אפגעגליקט און ער איז געקומען צו א שטיקל פארמענז. נעמט שפעטער דער דאזיקער האלב פארפאר־ליישטער יונגערמאן זיין פארמענז און קומט מיט דעם אהער. אין ער פאר׳עקש׳ענט זיך צו יעדן פרייז צו אנטוויקלען אין ארץ־ישראל א פישער־פאנגעריי. אן ערך א יאר געדויערט ביי אים צו מאכן די פארבאריטונגען און שווערער ארבעט, סיי אין דער קאלאניע ביים אקערבויערי־אן סיי אין שטאט אין וואראשטאט. אין כדי דאס צו באווייזן האט מען גע־מוזט "אקטיוו" ארבעטן, מיט שטעקענעם פון אייזנס פארגאנס די פרויען הענדלער פון דער אידישער נאס, אויסוואַרצלען זיי פון די אינסטיטוציעס וואו זיי האבן זיך אריינגערוקט, אָפּזונדערן זיך פון זיי — סיי ביים לעבן אין סיי נאכ'ן טויט. א באזונדערן בית־עולם און באזונדערע פאראיינען.

אפילו איבער די טירן פון דעם אי־דישן טעאטער היינען אויסשריפטן אז "פאר טמאים איז דער אריינגאנג פאר־באטן".

דער קאמף איז גענאנגען ניט נאר די־רעקט מיט זיי, נאר אויך קעגן די, וואס זיינען געשטאנען אין צופעליקע האנדלס פארבינדונגען מיט דער "מחנה". מען האט געצוואונגען אירן אז זיי זאלן זיך טען אפזאגן צו קויפן אדער פארקויפן "חברה לייט" ווי זיי ווערן גערופן אין ארגעטינע.

אויף דעם געביט איז א סך דערגרייכט געווארן. מאראליש איז דער זיג א גע־זיכערטער, אבער פאקטיש, האט זיך די לאנג ניט געענדערט. די פרויען הענד־לער פירן אן זייער טעטיקייט אין א גאנץ ברייטערן מאסשטאב. זיי האבן גענוג דערפארונג, געלט און מיטלען אז זיי זאל־לען זייער ארבעט אנפירן אויף א גרויסן מאסשטאב. אינערלאך אריינדרינגען אין זייערע רייען און זיי צוברעכן דאס אידישע געזעלשאפט קיין כח און קיין מעגלאכקייט ניט.

פון דעסטוועגן, האבן די פרויען הענד־לער צו שמעקן "פולווער" פון דער אי־דישער געזעלשאפט, וועלכע פארפאלגט זיי דאך, וועלכע ווארנט, וועקט און רופט שיצט אן באשירמט אידישע מיידלאך פון זייערע נעגל. צווינגט דער פאליציי זי זאל זיין אקטיוו, אדער אמווייניקסטנס דער הערן קרבן. באפרייט זיי ווערן, אויב שוין ניט אז דער שולדיקער זאל באשטראפט ווערן.

ס'איז אינטערעסאנט, וואס מיט דער דאזיקער "ארבעט" פארעמעט זיך א פרויען ארגאניזאציע פון עננגלאנד.

אין לאנדאן איז פאראן א צענטראלע פרויען ארגאניזאציע אונטער דעם נאמען "עזרת נשים". די אויפגאבע פון דער דא־זיקער ארגאניזאציע איז צו האבן אן אויג דורך אירע אגענטן אין די פארשיי־דענע פארט שטעט, וואו עס פארן דורך אידישע פרויען אימיגראנטקעס, אן זיי זיינען אונטערגעוואָרפן פארשיידענע גע־פארן פון פארנארט צו ווערן פון די פאר־שוינען וואס לויערן געוויינלאך אויף אזעל כע געלעגענהייטן.

די דאזיקע געזעלשאפט האט אויך אן אפטיילונג אין בוענאס איירעס. די בוע־נאס איירעס אפטיילונג איז אפשר די גרעסטע אין דער אקטיווסטע פון אלע, אז אין איר טעטיקייט שטייגט זי זיכער ארי־בער אין דער ארבעט פון דער עזעגראלע.

די ארגעטינער אפטיילונג פון עזרת נשים שטייט אין דירעקטער פארבינדונג מיט די אימיגראנטן שוץ־פאראיינען אין בראזיל, און אין אורגוואיי, זי האט אויסגעקעפעפט פאר זיך גרויס אנערקענונג אין די רעגירונגס קרייזן און אין די קריי־זען פון דער העכערער ארגעטינער געזעל־שאפט. אויף וויפיל די פאליציי ווייזט נים ארויס קיין גרויס חשק צו באקעמפן די פרויען הענדלער צוליב פשוט'ע טע־מים, צווינגט דאך אבער די עזרת נשים, אז זי זאל זיך פארזיכטיג אין דיר פאלן ווי זי דארף האבן פאליציאישע שוץ און מיטלען.

די "עזרת נשים", פארלאזט זיך אבער ניט אויף דער פאליציי, און ווארט ניט אויף דער פאליציאישער האט געלעגענהייט אויספארשונג. אין ארבעט מיט דעטעקטיוו־מיטלען, אין אן אויפגעשטעלטן אר־בעט. דרייגנט אריין אין די פארווארפנ־סטע נעצן פון יענע באנדעס. אירע אגענ־טן זיינען אין אלע פארטן פון דער "שחרה" אין בוענאס איירעס אין אלע פון די "עזרת נשים" פון דער רעקארד פון די פרויען הענדלער באנדעס. אויף איר רעקארד האט די "עזרת נשים" צו פאר־צייכענען פילע, פילע פאלן פון באציי־טענס ארויסראטעווען נאר וואס אריינגע־פאלענע יונגע מיידלאך אין די נעסטן פון פרויען הענדלער. אפטמאל געלינגט עס איר בכלל צו באשיצן די יונגע אומדער־פארענע פרויען, וואס קומען אהער אין לאנד צו די צוגעוואנטע גאלדענע גליקן, און נאר א ראנק דאס באציינטנס אונטער־קומען פון דער "עזרת נשים" ווערט דער קרבן געווען נאך פון פארט אונטער איר אויפזיכט.

די "עזרת נשים" פירט ניט איר ארבעט מיט רעש אז ליארם, זי טוט עס צוליב פארשטענדלאכע טעמים. איר ארבעט איז א געהיימע, אן אנגעשטריינגנטע און א באהאלטענע. עס טארן קיין סודות ניט ארויסגעטראגן ווערן, ווייל דאן, וועלן זיך די פרויען הענדלער באנדעס דערוויסן און די ארבעט וועט זיין א געשטערטע.

לעצטנס, איז פאר א פארטרוילאכער פארזאמלונג פון פרעס פארשטייער, גע־זעלשאפטלאכע טוער, אפגעגעבן געווארן א באריכט אין בוענאס איירעס, וועגן דער אפגעטאנענער ארבעט פון די עזרת נשים אין דעם משך פון יאר 1929, און די טרוקענע פאקטן האבן ממש ארויסגערופן גרויס חידוש ביי די אנוועזנדע. נאכדעם איז מען האט זיך מיט דאקומענטן דער־וואוסט אין דער גרויסער קאלאסאלער ארבעט פון דער פרויען הילפס ארגאניזא־ציע.

עס איז געווען דער פאקט, וואס די פארשטייער פון די "עזרת נשים" וואס הא